

TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

CSESZNEK, VÁRHEGY HELYI JELENTŐSÉGŰ VÉDETT TERMÉSZETI TERÜLET

Megbízó:

Csesznek Községi Önkormányzat
8419 Csesznek, Vár út 42.

Szakértő:

Bruckner Attila
okl. táj- és kertépítésszámőrök
táj- és élővilág-védelmi szakértő (SZ-TjV, SZ-TV)
Nyilvántartási szám: Sz-043/2009.
Telephely: 8300 Tapolca, Bacsó Béla u. 2.
Postacím: 8230 Balatonfüred, P. Horváth Á. u. 49.

2025. március 18.

TARTALOMJEGYZÉK

1. JOGSZABÁLYI HÁTTÉR.....	3
2. ELŐZMÉNYEK.....	3
3. ÁLTALÁNOS ADATOK.....	4
3.1. A tervezési terület azonosító adatai	4
3.2. A tervezési terület természetvédelmi rendeltetése	5
3.3. Ingatlan-nyilvántartási adatok	5
3.4. A területre vonatkozó tervezési és egyéb előírások	6
4. A VÉDETT TERÜLET ÁLLAPOTA.....	8
4.1. Tájtípológia	8
4.2. Környezeti elemek, természeti adottságok.....	10
4.2.1. Domborzati, földtani és talajtani viszonyok	10
4.2.2. Éghajlat	11
4.2.3. Vízrajzi adottságok	11
4.2.4. Növényföldrajzi helyzet.....	11
4.2.5. A tervezési terület növényvilága	12
4.2.6. A tervezési terület állatvilága	17
4.3. Táj- és természetvédelem, kultúrtörténeti adottságok	18
4.3.1. Barlangok	18
4.3.2. Kultúrtörténeti és egyedi tájértékek.....	19
4.3.3. Tájképvédelem, tájhasználat	19
4.3.4. Tájhasználati konfliktusok, veszélyeztető tényezők	20
4.4. Oktatás, kutatás.....	20
4.5. Gazdasági jellemzők	20
5. TERMÉSZETVÉDELMI CÉLKITŰZÉSEK	21
6. TERMÉSZETVÉDELMI STRATÉGIÁK.....	21
7. TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI MÓDOK, KORLÁTOZÁSOK ÉS TILALMAK	22
7.1. Élőhelyek kezelése, fenntartása	22
7.1.1. Gazdálkodáshoz nem köthető általános javaslatok	22
7.1.2. Gazdálkodáshoz köthető kezelési javaslatok	22
7.2. Fajok védelme.....	23
7.3. Táj- és kultúrtörténeti értékek	23
7.4. Látogatás	23
7.5. Kutatás, vizsgálatok	24
7.6. Terület- és földhasználat.....	24
7.7. Természetvédelmi infrastruktúra	24
7.8. Erdők kezelése	25

TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

Csesznek, Vár-hegy helyi jelentőségű védett természeti terület

1. JOGSZABÁLYI HÁTTÉR

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény (Tvt.) 36. §-a valamennyi védett természeti terület esetében – így a helyi jelentőségű védett természeti területek esetében is – előírja természetvédelmi kezelési terv készítését, és rendelkezik a természetvédelmi kezelési terv megállapításának módjáról is: helyi jelentőségű védett természeti terület természetvédelmi kezelési tervét a települési önkormányzat rendeletben állapítja meg.

Jelen természetvédelmi kezelési terv (Kezelési Terv) célja a cseszneki Várhegy élővilágának, természeti és kultúrtörténeti értékeink megőrzése, fenntartása, védelme elsősorban az idegenforgalom és a szabadidős tevékenység (túrázás, sziklamászás) hatásaival, valamint az élőhelyek kedvezőtlen természetes átalakulásával szemben.

A Kezelési Terv a természetvédelmi kezelési tervek készítésére, készítőjére és tartalmára vonatkozó szabályokról szóló 3/2008. (II. 5.) KvVM rendeletben foglaltak alapján került összeállításra és az általunk 2014. évben készített kezelési terv (*CSESZNEKI VÁRHEGY HELYI JELENTŐSÉGŰ VÉDETT TERMÉSZETI TERÜLET TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV, TERVEZŐK: BRUCKNER ATTILA ÉS SZEKERES ANITA, 2014. MÁJUS 31.*) felülvizsgálatát, aktualizálást tartalmazza.

2. ELŐZMÉNYEK

Megbízóval 2024. december elején kötöttünk szerződést a település helyi jelentőségű védett természeti területeire (Várhegy, Gézaháza) vonatkozó kezelési tervek felülvizsgálataira, illetve egy természeti emlék (Eszterházy bükk) kezelési tervének elkészítésére.

Az eredeti természetvédelmi kezelési tervet megalapozó táj- és természetvédelmi vizsgálat érdekében 2014 tavaszán több alkalommal helyszíni bejárást végeztünk, a terület élő- és élettelen természeti adottságainak, valamint táji értékeinek felkutatása érdekében, amit jelen vizsgálat során 2025. januárjában két alkalommal kiegészítettünk. A vizsgálat során megkértük az illetékes Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóságot, hogy adatbázisukból a védett területen felmért védett fajok adatait számunkra megküldeni szíveskedjenek, amit 2025. január 23-án meg is tettek, segítségüket és adatszolgáltatásukat ez úton is köszönjük!

A kezelési tervek felülvizsgálatához összegyűjtöttük a vonatkozó szakmai információkat – természetvédelem, erdőgazdálkodás, vadgazdálkodás, műemlékvédelem, területrendezés, településfejlesztés, tájértékek, földhasználat –, valamint áttekintettük a területtel kapcsolatosan fellelhető szakirodalmat is.

Az elmúlt 10 év során a területrendezési jogszabályok és az államigazgatás szervezeti rendszerében jelentős változások történtek, ezért a Kezelési Tervet ezzel kapcsolatosan is aktualizáltuk.

A Kezelési Terv összeállításához a természetvédelmi kezelési tervek készítésére, készítőjére és tartalmára vonatkozó szabályokról szóló 3/2008. (II. 5.) KvVM rendelet szempontjait, valamint az országos jelentőségű védett természeti területekre vonatkozó természetvédelmi kezelési terv tervdokumentációjának tartalmi követelményeiről és elkészítéséről szóló 16/2012. (VII. 6.) VM utasítás tematikáját alkalmaztuk.

3. ÁLTALÁNOS ADATOK

A vizsgálatra kijelölt település Veszprém vármegye északkeleti részén, a Veszprémet Győrrel összekötő 82. sz. főút mentén, illetve annak közelében helyezkedik el. A vizsgálatra kijelölt terület a település központi részén található. A Cseszneki Várhegy Csesznek Község külterületén az Északi-Bakony tájegységben helyezkedik el. A település a 82-es főközlekedési úttól keletre fekszik, gépjárművel a főútról leágazó bekötő úton közelíthető meg. Megbízó Csesznek Községi Önkormányzata a vizsgált védett természeti terület 2014-ben készített kezelési tervének felülvizsgálatát tűzte ki célul.

A Dunántúl egyik legfestőibb váromja, mely a folyamatos és szakszerű helyreállítási munkáknak köszönhetően egyre magasodó falaival igazi turisztikai attrakció. A Vár-hegy valaha erdővel borított terület lehetett, melyet a vár felépítése után (a várat támadók elleni védekezés megkönnyítése miatt) letaroltak. Ezt az állapotot évszázadokon keresztül váltakozó intenzitással igyekeztek is fenntartani. Miután stratégiai jelentőségét elvesztette a vár, fölerősödött a Várhegy oldalainak becserjésedése és kezdetben csak a lábi részeken, napjainkra már a falak közelében is teret hódított a fás vegetáció. A sziklakibúvások és meredek oldalak még most is őrzik különleges élővilágukat, melyek egyetlen zavaró tényezője a kíváncsiskodó ember és az időközben kiépített drótköteles sziklamászó pályát igénybe vevők hada (FORRÁS: ÖKOLÓGIAI ÁLLAPOT-FELMÉRŐ ADATLAP, PROVÉRTES, BALOGH LÁSZLÓ, 2013.)

3.1. A tervezési terület azonosító adatai

Azonosító név: **Cseszneki Várhegy**

Védett Természeti Területek Törzskönyve törzskönyvi száma: **18/5/TT/52**

Védetté nyilvánító határozat száma: **Országos Természetvédelmi Tanács 818/1952. sz. határozata**

A terület jogi helyzete: **helyi jelentőségű védett természeti terület**

Terület: **7,8091 hektár**

Érintett vármegye: **Veszprém vármegye**

Érintett település: **Csesznek község**

Érintett ingatlanok helyrajzi számai: **Csesznek külterület, 0158/1, 0158/2, 0158/3, 0158/4**

A terület középpontjának EOY koordinátái: **Y = 561 707; X = 223 698**

Legnagyobb tengerszint feletti magasság: **330 mBf (Cseszneki vár)**

A területet lefedő M=1:10.000 EOY szelvény-azonosítója: **53-212**

Illetékes természetvédelmi hatóság: **Bakonyszentkirályi Közös Önkormányzati Hivatal Jegyzője**

Természetvédelmi kezelő: **Csesznek Községi Önkormányzat, Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt.**

3.2. A tervezési terület természetvédelmi rendeltetése

A XIV. századi eredetű cseszneki várrom tájképileg jellegzetes tája a Bakonyinak, amelyet a természetjárók tömegesen keresnek fel. A hegy lejtője kopárosodó karsztos terület. A várrom műemlékké nyilvánítását követően az illetékes hatóságok megállapították, hogy a várrom védelme csak úgy biztosítható, ha annak közvetlen természeti környezetét is természetvédelmi oltalom alá helyezik. Ezért 1952-ben az Országos Természetvédelmi Tanács 818/1952. számú határozatával a Cseszneki Várhegy védetté nyilvánításáról rendelkezett.

Hivatkozott határozat értelmében a védett terület eredeti rendeltetése, hogy a műemléki védettségű Árpádkori várromot, valamint az azt körülvevő természetes-természetközeli növényállományt megóvja. A tervezési terület nem tartozik európai közösségi és egyéb nemzetközi kijelölés hatálya alá.

A Tvt. 24. § (1) bekezdés b) pontja alapján helyi jelentőségű védett természeti területeknek nevezzük a települési – Budapesten a fővárosi – önkormányzat által, rendeletben védetté nyilvánított természeti területeket. Védelmi kategóriájukat tekintve lehetnek természetvédelmi területek (TT) vagy természeti emlékek (TE) is. Megyei szintű védetté nyilvánításokra 1971-től került sor, amikor a megyei tanácsok és azok végrehajtó bizottságai (Budapesten a Fővárosi Tanács és Végrehajtó Bizottsága) megkapták ezt a jogkört. Számos tanácsrendelettel és VB határozattal védetté nyilvánított megyei (helyi) védett természeti terület jött létre 1990-ig, amikor aztán az önkormányzatok megalakulásával a helyi védetté nyilvánítás a jegyző (főjegyző) hatáskörébe került. A helyi jelentőségű védett természeti területek védetté nyilvánítása és a fenntartásukról való gondoskodás a települési önkormányzatok hatáskörébe tartozik. A helyi jelentőségű védett természeti területek országos nyilvántartását a természetvédelemért felelős tárca vezeti (Védett Területek Törzskönyve; <https://termeszetvedelem.hu/helyi-jelentosegu-vedett-termeszeti-teruletek/>).

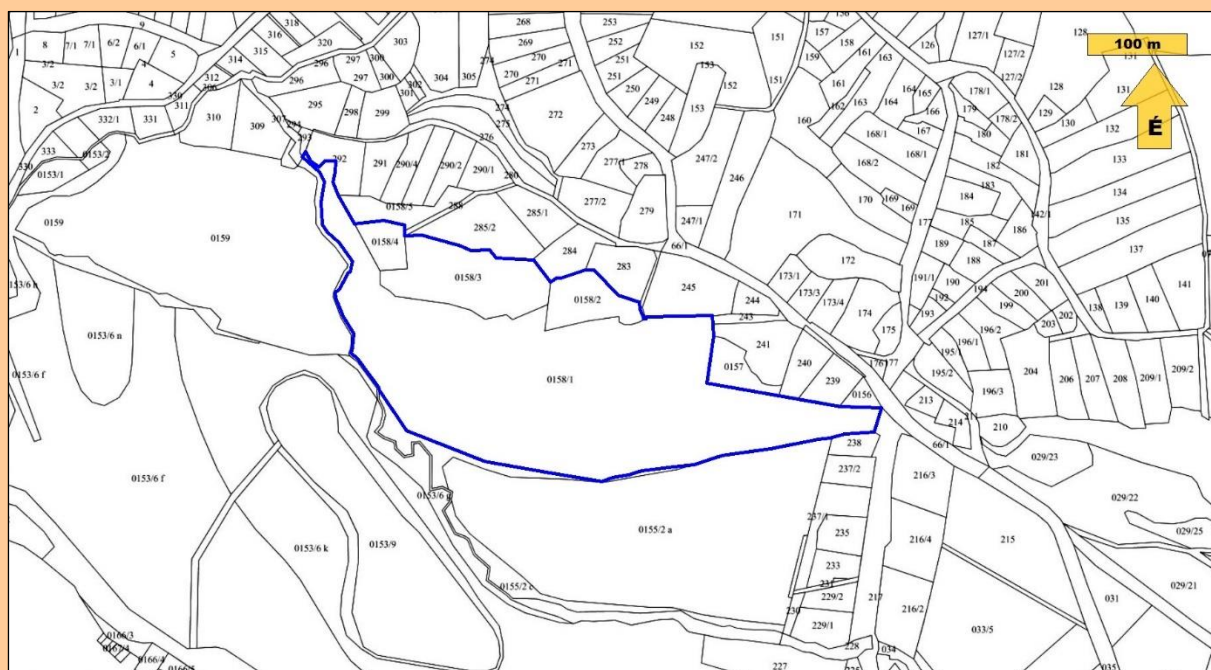
3.3. Ingatlan-nyilvántartási adatok

A vizsgált terület négy ingatlanra terjed ki, melynek adatai a következők (1. TÁBLÁZAT):

1. táblázat: Az érintett ingatlanok alapadatai

Település	Hrsz.	Kiterjedés (ha)	Művelési ág	Tulajdonos	Vagyonkezelő
Csesznek	0158/1	6,3236	kivett, kopárság	Magyar Állam	Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt.
Csesznek	0158/2	0,3839	szántó	magánszemélyek	magánszemélyek
Csesznek	0158/3	0,9106	szántó	Csesznek Községi Önkormányzat/ Magyar Állam	Csesznek Községi Önkormányzat/Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt.
Csesznek	0158/4	0,1910	kivett, temető	Csesznek Községi Önkormányzat	Csesznek Községi Önkormányzat

Az érintett ingatlanok térképi ábrázolása a következő (1. ÁBRA):

1. ábra: A védett terület ingatlanjainak térképi ábrázolása (FORRÁS: OKIR.HU)

Jelmagyarázat:

sötétkék vonal.....A vizsgált védett természeti terület határa
fekete vonal.....Ingatlanhatár

3.4. A területre vonatkozó tervezési és egyéb előírások

3.4.1. Érintett erdőrészek: Csesznek 53/A, Csesznek 53/ÉP

Az erdőrészek adatai a következők (2. TÁBLÁZAT):

2. táblázat: A vizsgált terület érintett erdőrészeinek adatai

HELYSÉG	Csesznek	Csesznek
TAG	53	53
RÉSZLETJEL	A	ÉP
TERÜLET	5,76 ha	0,56 ha
ERDÉSZETI TÁJ	Magas-Bakony	Magas-Bakony
TULAJDONFORMA	Állami tulajdon	Állami tulajdon
ELSŐDLEGES RENDELTETÉS	Talajvédelmi	-
TOVÁBBI RENDELTETÉS 1	Parkerdő	-
FATERMŐKÉPESSÉG ADAT	1,9 m ³ /ha/év	-
FAKÉSZLET ADAT	93 m ³ /ha	-
FAÁLLOMÁNY TÍPUS	Tölgyes-kőrises	-
TERMÉSZETESSÉGI ÁLLAPOT	Származék erdő	-
TERMÉSZETESSÉGI ALAPELVÁRÁS	Származék erdő	-
KLÍMA	Gyertyános-tölgyes klíma	-
HIDROLÓGIA	Többletvízhatástól független	-
GENETIKAI TALAJTÍPUS CSOPORT	Váztalaj	-
TÜZVESZÉLYESSÉG	Kismértékben veszélyeztetett terület	Kismértékben veszélyeztetett terület

(FORRÁS: WWW.ERDOTERKEP.GOV.HU)

Az érintett erdőrészek és környezetük ábrázolása a következő (2. ÁBRA):

2. ábra: A vizsgált terület üzemtervezett erdőterületeinek ábrázolása (FORRÁS: WWW.ERDOTERKEP.GOV.HU)

Jelmagyarázat:

sötétkék vonalA vizsgált védett természeti terület határa
halványkék vonalIngatlanhatár
sárga vonalÜzemtervezett erdőrészlet határa

3.4.2. Erdőgazdálkodó:

Bakonyerdő Zrt., Bakonyszentlászlói Erdészet (Bakonyszentlászló)

3.4.3. Vadgazdálkodó:

Hegyi Vadászok Vadásztársaság (Győr), kódszám: 19-300910-1-4-1

3.4.4. Településrendezési- és területrendezési terv:

Csesznek Községi Önkormányzat Képviselő-testületének Csesznek Község Helyi Építési Szabályzatáról szóló 2/2021 (II. 12.) önkormányzati rendelete (HÉSz) a helyi jelentőségű természetvédelmi terület tekintetében az alábbi rendelkezéseket tartalmazza:

3. § (3) bekezdés e) pontja szerint a helyi jelentőségű természetvédelmi terület olyan tájékoztató eleme a Szabályozási tervnek, melynek módosítása nem az Önkormányzat hatáskörébe tartozik, csak a magasabb szintű jogszabályok megváltozása esetén, vagy az illetékes államigazgatási szervek egyetértésével lehetséges

12. § (1) bekezdés e) pontja szerint a Szabályozási terv feltünteti a település területét érintő magasabb szintű jogszabály által előírt területeket, köztük a helyi jelentőségű természetvédelmi területet, ahol építési tevékenység a jelen rendelet előírásai mellett a vonatkozó jogszabályokban rögzített előírások együttes figyelembevételével történhet.

A Csesznek, Várhegy TT a HÉSz övezeti besorolása alapján Különleges terület – vár (Kv), Zöldterület (Z-0) és Védelmi rendeltetésű erdőterület (Ev) a következő szabályozási előírásokkal:

25. § (1) Zöldterület a Szabályozási Terveken Z jellel szabályozott közhasználatú, meghatározóan növényzettel fedett közterület, ahol a növényzettel borított terület aránya 60 %-nál kevesebb nem lehet.

(2) A Z-0 jellel szabályozott zöldterületeken épület nem létesíthető, elhelyezhetők a szabadidő eltöltését – a pihenést, játékot, sportolást – szolgáló, épületnek nem minősülő építmények, sétaút, kerékpárút, továbbá köztárgyak.

26. § (2) b) Az erdőterület az építmények elhelyezése szempontjából védelmi (Ev) övezetbe tartozik.

26. § (5) Az Ev jelű védelmi rendeltetésű erdőterület övezetében épületet létesíteni nem lehet.

22. § (1) A Kv jelű, beépítésre szánt különleges terület a cseszneki vár területe, ahol a vár műemléki rekonstrukciójához kapcsolódó építmények és fogadóépület létesíthető a történeti épületek helyén.

(2) A Kv jelű építési övezetben a beépítési módot, az (1) bekezdés figyelembe vételével a beépítési mértéket, a max. épületmagasságot kialakultnak kell tekinteni.

(3) Az építési övezet területe nem osztható meg.

Csesznek, Várhegy műemlék, műemléki környezet és régészeti lelőhelyek adatai a következők:

Műemlék: Vár(rom) hrsz: 0158/1, 2, 3, 4

Törzsszám: 5631; Azonosító: 9806

Vár(rom) ex lege műemléki környezete hrsz.: 85/2, 288, 290/1, 290/2, 307, 293, 292, 291, 290/4, 290/3, 284, 283, 281, 245, 243, 0157, 66, 173/3, 212, 217, 238, 0154, 240, 239, 0156, 0155, 213, 214

Törzsszám: 5631; Azonosító: 23999

Régészeti lelőhely: Vár, hrsz.: 0158/1.

lelőhelyazonosító: 7657.; Műemléki törzsszám: 5631

Kőmosó, hrsz.: 0158/1.

Lelőhelyazonosító: 7659.

(FORRÁS: CSESZNEK, BAKONYOSZLOP, BAKONYSZENTKIRÁLY KÖZSÉGEK TELEPÜLÉSRENDEZÉSI ESZKÖZEI TELEPÜLÉSI ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY, VÁROS ÉS HÁZ BT. 2020.; HÉSz 3. melléklet SZT-2 jelű M=1:10000 méretarányú Szabályozási terv)

4. A VÉDETT TERÜLET ÁLLAPOTA

4.1. Tájtípológia

Fogalommeghatározás: a tájféldrajz a legkomplexebb geográfiai szakterület, területi szemléletű szintézise a természetföldrajzi és a földhasználaton, a településföldrajzon

keresztül a társadalmi-gazdasági adottságoknak. Összetettsége miatt nem kezdő kutatóknak való téma, valódi tájföldrajzossá évtizedek alatt alakulhat, fejlődhet valaki, ha időközben nem horgonyoz le valamely földrajzi részterületnél, pl. geomorfológiánál, biogeográfiánál, vagy demográfiánál és sikerül megőriznie érdeklődését a földrajzi tájak komplexitása iránt. A tájföldrajz különleges vonása, hogy az egyes tájtípusok meghatározásánál nem lehet eltekinteni az adott területegység látványától, vizuális habitusától (Csorba, 2021.)

Tájföldrajzi szempontból a vizsgálatra kijelölt terület hovatartozása a következő:

Nagytaj:Duna–Tisza-medence
Nagytajrészlet:Dunántúli-középhegység
Középtaj:Bakony-vidék
Kistaj:.....**Öreg-Bakony**

A tájföldrajzi adottságokat e kistaj jellemzői alapján értékeljük (FORRÁS: CSORBA PÉTER: MAGYARORSZÁG KISTÁJAI, MERIDIÁN TÁJ- ÉS KÖRNYEZETFÖLDRAJZI ALAPÍTVÁNY, DEBRECEN, 2021.). A vizsgált terület a 608 km² nagyságú kistaj ÉK-i részén terül el.

Topográfiai helyzet és domborzattípus: A hegyvidék É-i részének kistája, tágas medencékkel tagolt, hátsó típusú középhegység. **Éghajlati körzet:** A 450 m-nél magasabban lévő felszínek klímája hűvös – mérsékelttel nedves, alacsonyabban mérsékelttel hűvös – mérsékelttel nedves. **Vízrajz:** Nyílt vízfelszín vagy vizenyős terület aránya a tízed %-ot sem éri el. **Földhasználati arányok és tendenciák:** 57% erdő (mérsékelttel csökkenő arány), 21% szántóföld (változatlan), 10% pedig gyepek (változatlan) területi részesedéssel. Az OTRT erdőgazdasági prioritású tervezési területként kezeli. **Földrajzi tájtípus:** Szubatlanti éghajlati hatás alatt álló, karbonátos kőzetekből felépülő, fennsíkos hegység, ahol rendzina és Ramann-féle barna erdőtalajon gyertyános tölgyesek és szubmontán bükkös erdők vannak. **Emberi hatáserősség:** A tájalkotó tényezők eredeti adottságait az emberi tevékenység közepes mértékben bolygatta meg, a táj β -euhemerób típusba tartozik. A domborzat és a vízhálózat csekély, a talaj kismérvű átalakuláson ment át. Természetközeli növényzet található a kistaj több mint 50%-án. Az 1990 és 2018 között bekövetkezett felszínborítás-változások iránya szerint táji szinten nem változott az antropogén terhelés. **Beépítettség és településfejlettség:** A beépítettség mértéke változatlanul 2,6%, az országos átlagnak (6,2%) kevesebb, mint fele. A közutak, vasút és települések képezte ökológiai gátak élőhelyfeldaraboló hatásának szintje alacsony, a kismedencékben lokálisan magas. A súlyozott fragmentációs átlag 1,6 km/km². (Az országos átlag 3,4.) A gazdasági, infrastrukturális és társadalmi fejlettség komplex mutató szerint a kistaj középső része, Péntesgyőr és Hárskút környéke számít elmaradott térségnek. **Tájmetriai adatok:** A kistaj CORINE foltjainak átlagos nagysága 1,93 km², ami lényegesen magasabb az ország középhegyvidékeire jellemző adatnál (1,43 km²), inkább megfelel az országosan számba vett 49 ezer folt átlagos területnagyságának (1,9 km²). A Shannon-diverzitás, vagyis a tájhasználati sokszínűséget kifejező szám 1,3, közel van az országos átlaghoz (1,41). **Természeti veszélyek:** A természeti csapások megjelenésének valószínűsége jelenleg igen csekély, csak a felhőszakadások és a hazai átlagnál magasabb szintű szeizmikus aktivitás reális veszélyforrás. Az 1931 és 2015 között mért súlyosan (PAI>6) aszályos évek száma alacsony (11–20 év). Az éghajlat megváltozása esetén a jelenlegi tájhasználat sérülékenysége, változásának mértéke közepesre becsülhető. **Természetvédelem:** A kistaj 14,1%-a Magas-Bakony TK-hez tartozik. Natura 2000 védettség érvényes a táj területének 7,8%-án (különleges természetmegőrzési kategória). **Értéktár:** Az összesített értéksűrűség magas. Csesznek történeti település, Zirc kiemelkedően nagy számú műemlékei mellett az egész tájban sok az egyedi tájérték és a régészeti lelőhely. A kistaját Zirc és Dudar környékének kivételével tájképvédelemre javasolták. Dudarnál komplex tájrehabilitációra volna szükség. **A tájkarakter földrajzi összetevői:** A kistaj medencékkel tagolt középhegység,

amelynek vizuális arculatát az összefüggő erdők nagymértékben meghatározzák. Növényzetborítottsági változatosságot jelent az erdészeti kezelés során eltérő vágásstádiumban lévő erdőtagok mozaikja. A medencék erdősültsége jóval alacsonyabb, s a hegységperemi külső lejtőkön is számottevő tájképi hatása van a gyepeknek, szántóföldeknek. Ilyen helyeken a táj jól belátható, félig nyílt habitusú. A parlagok aránya magas, 8–10%, a karsztos kopárok kihasználtsága elenyésző. A településsűrűség alacsony, Zirc a tájegység legnagyobb része számára ellátja a társadalmi-gazdasági élet adminisztratív szervezésének központi funkcióit. A lakosság topográfiai önelhelyezéséhez kiváló támpontot nyújt néhány hegycsúcs – pl. Kőris-hegy, Som-hegy, Középső-Hajag, Papod stb. – valamint a várromok, Csesznek, Szarvaskő. Az identitás megjelölés egyértelműen a bakonyiságra épül, amelynek vizuális jellege, az erdőfedte középhegység széles körben ismert.

4.2. Környezeti elemek, természeti adottságok

A természeti adottságokat az Öreg-Bakony kistáj jellemzői alapján értékeljük (FORRÁS: *MAGYARORSZÁG KISTÁJAINAK KATASZTERE, MTA FÖLDRAJZTUDOMÁNYI KUTATÓINTÉZET, BUDAPEST, 2010.*). Az értékelésbe nem vonjuk be a közlekedés, a településhálózat és a népesség témákat, melyek a jelenlegi vizsgálat szempontjából érdektelenek vagy kisebb jelentőségűek. A vizsgált terület a kistáj ÉK-i részén terül el.

4.2.1. Domborzati, földtani és talajtani viszonyok

A kistáj függőlegesen jól tagolt, változatos formációk jellemzik. A domborzat változékonyságára utal, hogy a relatív relief értékek magasak, átlagosan 170–180 m/km². A térséget fejlett völgyhálózat jellemzi, a mikroformákban gazdag felszínt karsztos mélyedések, karrmezők teszik változatossá. A geomorfológia egyik jellemző elemét képezik a várhegyhez hasonló átlagos magasságú 300–400 m közötti tszf-i magasságú fennsíkok, amelyeket a fennsíkmарadványok, az ezeket tagoló eltérő tszf-i helyzetű hegyközi medencék, a medencéket felfűző karsztos eróziós szurdokvölgyek, – mint a TT északnyugati részén lévő Kőmosó-szurdok –, valamint szélesebb-keskenyebb glacisok és pedimentek határozzák meg.

A hegységi tömeget uralkodóan mezozoos (a triász, jura és kréta egyaránt képviselve van) mészkő- és dolomitformáció-sorozatok, kisebb részt harmadidőszaki medenceüledékek, negyedidőszaki üledéktakarók építik fel. Az Öreg- vagy Magas-Bakony szerkezetileg a középhegységi kréta geosinklinális nyugati szárnyának tartozéka. A kistáj domborzatát árkos-sasbérce szerkezet jellemzi. Fejlődésmenete során északnyugati-délkeleti és erre merőleges irányú szerkezeti vonalak mentén szerkezeti árkokra és különböző magasságú sasbércekre, fennsíkokra töredezett.

A TT területén az alábbi közettípusokat térképezték fel (FUTÓ, 2001): alsó-jura dachsteni típusú mészkő, középső-miocén mezozoos küllemű mészkő, középső-eocén nummulitesz perforatusos mészkő, pleisztocén kavics és pleisztocén lösz.

A kistájat a legnagyobb területi kiterjedésben a karbonátos tömör közeten képződött rendzina talajok borítják. A vár közvetlen környékén az erdőtalaj növényzet hiányában a földes kopárig erodálódhat. A Kőmosó-szurdok mentén elhelyezkedő patak völgyben öntéstalaj foltok is előfordulhatnak.

4.2.2. Éghajlat

A kistáj ezen része mérsékeltén hűvös és nedves éghajlatú. Évente 1960 körüli a napsütéses órák száma, amelyből nyáron 780 óra körüli, télen mintegy 200 óra napsütés várható, de a várhegyen, – mint kiemelkedésen – ennél több is lehet. A csapadék évi mennyisége az évi 800 mm-t is elérheti. A hótakarós napok átlagos száma mintegy 70 nap, az átlagos maximális hóvastagság 40 cm, valamint gyakori a hófúvás. Az évi középhőmérséklet átlagos értéke +9,5 °C körül alakul. A vegetációs időszak középhőmérséklete megközelítőleg +15,0 °C. A legmelegebb nyári nap maximum hőmérsékletének sokévi átlaga +30,0 °C körül alakul, a leghidegebb téli napoké –15–16 °C körüli. Az uralkodó szélirányok észak-északnyugati irányúak, az átlagos szélesebbség a hegytetőkön 4,5 m/sec körüli értéket mutat. A klimatikus adottságok az erdő- és vadgazdálkodásnak kedveznek, valamint a kevésbé hőigényes, nagyobb vízigényű szántóföldi növények termesztésére alkalmasak.

4.2.3. Vízrajzi adottságok

A kistáj vizeit számos bővizű patak vezeti le. A vizsgált terület, a kistáj északi részének vizeit a Cuha-patak gyűjti össze. A TT területének nyugati határát az Aranyos-patak határolja le, amely nyugati irányban a Cuhába torkollik. A kisvizek főleg nyár végén és ősszel fordulnak elő, az árvizek tavasszal és nyár elején szoktak bekövetkezni. A hegységben összefüggő talajvízszint nincsen. A völgytalpak talajvíz előfordulásai elszigeteltek és jelentéktelenek. Kémiai típusuk kalcium-magnézium-hidrogénkarbonátos. A rétegvizek mennyisége a tárolókőzet porozitása szerint változik. A terület vízbázis, ezért a vízminőség-védelem közérdekű feladat.

4.2.4. Növényföldrajzi helyzet

A vizsgált terület a Magyarország nagy részén elterülő Pannóniai Flóratartomány (*Pannonicum*) Dunántúli-középhegység flóraidékének (*Bakonyicum*) Vértes és Bakony flórajárásába (*Vesprimense*) tartozik. A flórajárásra a táblás mészkő- és dolomithegységek jellemzők, ahol a csapadékosabb klíma hatására a magasabb tengerszint feletti területeken vagy azonálisan az északi lejtőkön már alacsonyabban is viszonylag nagy kiterjedésű gyertyános-tölgyesek és bükkösök terülnek el, ugyanakkor már erősebb a szubmediterrán hatás és számos ilyen elterjedésű flóraelem, köztük örökzöld fajok is előfordulnak.

A jellegzetesebb potenciális erdőtársulások közül említést érdemelnek a következők:

- csertsömörccs karsztbokorerdők (*Quercus-pubescenti–Cotinetum*)
- molyhos cseres tölgyesek (*Orno-Quercetum pubescenti–cerris pannonicum*)
- cseres kocsánytalan tölgyesek (*Quercetum petraeae–cerris pannonicum*).

Gyakoriak a sziklagyepek (*Caricetum humilis*, *Diplachno–Festucetum sulcatae*, *Festucetum glaucae hungaricum* stb.). Jellegzetes lágyszárú fajok a nádtippa (*Calamagrostis neglecta*), a magyar gurgolya (*Seseli leucospermum*), a borzas peremizs (*Inula hirta*), a sugaras zsoltina (*Serratula radiata*). A művelés visszaszorulása és az élőhelyek felaprítása következtében nagy az inváziós terhelés: különösen az ezüstfa (*Elaeagnus angustifolia*) és a magas aranyvessző (*Solidago gigantea*) jelenléte meghatározó. Az erdőterületeket elsősorban közép- és időskorú keménylombú erdők fedik. Az erdők átlagos évi folyónövedéke 2,5–3,5 m³/ha között változik. A mezőgazdasági területhasznosítás jelentősebb kultúrái a búza, a kukorica és a silókukorica.

Az Öreg-Bakony nagyrészt üde erdővel borított kistáj, a Dunántúl legnagyobb egybefüggő, gazdag aljnövényzetű bükköseit találjuk itt (medvehagyma – *Allium ursinum*, erdei madársóska – *Oxalis acetosella*, hölgypáfrány – *Athyrium filix-femina*, erdei pajzsika – *Dryopteris filix-mas*, bükksás – *Carex pilosa*, erdei sás – *C. sylvatica*, békabogyó – *Actaea spicata*, szártalan kankalin – *Primula vulgaris*). A bakonyi bükkösök jellemző örökzöld cserjéje az atlanti-szubmediterrán babérboroszlán (*Daphne laureola*), a további szubmediterrán elterjedésű fajok közül több itt éri el hazai elterjedésének északi határát (lónyelvű csodabogyó – *Ruscus hypoglossum*, tarka lednek – *Lathyrus venetus*).

A bükkösök uralta tájba eltérő növényzetű szigetek ékelődnek. A mély, meredekfalú, kőtörmelékes völgyek hűvös alján szurdokerdők vannak (erdei holdviola – *Lunaria rediviva*, farkasölő sisakvirág – *Aconitum vulpina*, gímpáfrány – *Phyllitis scolopendrium*), amelyek a Dunántúlon itt a leggyakoribbak. A szurdokerdők szikláin magashegységi fajok élnek (mohos csitri – *Moehringia muscosa*, havasi ribiszke – *Ribes alpinum*, zöld fodorka – *Asplenium viride*). A meredek, délies oldalakban tölgyes "melegszigetek" jelennek meg. A kisebbek jellemző fafaja a cser- és kocsánytalan tölgy, a nagyobbakban a molyhos tölgy jut vezető szerephez. A tölgyes foltok több meleg- és fénykedvelő fajt rejtenek (bajuszoskásafű – *Piptatherum virescens*, bíboros kosbor – *Orchis purpurea*, nyugati pikkelypáfrány – *Asplenium ceterach*, piritógyökér – *Tamus communis*) és hazánkban csak itt fordul elő egy mediterrán árvalányhajfaj (szálkás árvalányhaj – *Stipa bromoides*). A nagyobb tölgyes szigetek (Öreg-Szarvad-árok, Cuha-völgy) növényzete különlegesen változatos, ezek hársas és bükkös sziklaerdőket, szárazgyep- és bokorerdő-fragmentumokat is tartalmaznak. A kistáj nyugati, illetve keleti–délkeleti sávjának növényzet némileg eltérő. Nyugaton a bükkösök gyertyános-tölgyesekkel egészülnek ki, délkeleten pedig a Keleti-Bakonyra jellemző, igen változatos növényzetet figyelhetők meg, sok az Öreg-Bakony többi részéről többnyire hiányzó fajjal.

Gyakori élőhelyek: K5, K2; közepesen gyakori élőhelyek: L1, L2a, K1a, LY4, E1, E2, J5, P45, OB, OC, RC, RB; ritka élőhelyek: LY3, M1, H3a, E34, LY2, LY1, P2a, P2b, D5, D34, B5, B4, B2, D2, G2, H2, H4, B1a, I4, J2, RA. Fajsza: több mint 1200; védett fajok száma: 80–100; özőnfajok: tájidegen őszirózsa-fajok (*Aster spp.*) 1, aranyvessző-fajok (*Solidago spp.*) 1, akác (*Robinia pseudoacacia*) 1. (FORRÁS: DÖVÉNYI (SZERK.): MAGYARORSZÁG KISTÁJAINAK KATASZTERE, MTA FÖLDRAJZTUDOMÁNYI KUTATÓINTÉZET, BUDAPEST, 2010.)

4.2.5. A tervezési terület növényvilága

A természeti állapotfelmérés egyik legfontosabb része a tervezési létesítmény és környezete vegetációjának vizsgálata. A felszínt borító növényzet típusa, magassága, összetétele, kora, művelési viszonyai alapjaiban meghatározzák a tájhasználatot és a tájképi potenciált.

Több alkalommal végeztünk terepbejárást, hogy különböző aspektusokban előforduló növényállományt feltérképezzük. A helyszínelések ideje: 2014. március 16.; 2014. április 16.; 2014. május 10., 2025. január 5., 2025. január 17.

A védett területen Bauer Norbert végzett vizsgálatokat 2001. évben. A növényzeti térkép helyességét a készítésétől eltelt 24 év után a helyszínen ellenőriztük és a tanulmány készítése idején is aktuálisnak találtuk, azon nem módosítottunk.

A tervezési terület növényzete igen változatos, a gyepterületektől a zárt, idős erdőig különböző vegetációtípusok figyelhetők meg, melyek a következők (BAUER N., 2001.):

- Mészkő sziklabevonat társulás
- Gyöngyperjés mészkősziklagyepek
- Pusztafüves lejtősztyeppré

- Hegylábi, másodlagos, sztyepprétszerű száraz gyepek
- Mezofil irtásrétek
- Gyertyános-tölgyes
- Törmeléklető erdő
- Mészkő szurdokerdő
- Bokorerdő jellegű mészkedvelő tölgyes
- Galagonya-kökény cserjés
- Akácok
- Podagrafüves égerliget és fehér fűzes kombináció

Vártól északra a gerinctől keletre lévő sziklamászó hely jellemző növényfajai a következők (3. TÁBLÁZAT):

3. táblázat: A sziklamászó hely és környezetének növényfajai

LATIN NÉV	MAGYAR NÉV
FÁK	
<i>Acer campestre</i>	Mezei juhar
<i>Acer platanoides</i>	Korai juhar
<i>Acer pseudoplatanus</i>	Hegyi juhar
<i>Carpinus betulus</i>	Gyertyán
<i>Fagus sylvatica</i>	Bükk
<i>Staphylea pinnata</i>	Mogyorós hólyagfa
<i>Tilia cordata</i>	Kislevelű hárs
CSERJÉK	
<i>Euonymus verrucosus</i>	Bibircses kecskerágó
<i>Sambucus nigra</i>	Fekete bodza
LÁGYSZÁRÚAK	
<i>Aegopodium podagraria</i>	Podagrafü
<i>Arum maculatum</i>	Foltos kontyvirág
<i>Carex pilosa</i>	Bükkcsás
<i>Corydalis cava</i>	Odvas keltike
<i>Dentaria bulbifera</i>	Hagymás fogasír
<i>Dentaria enneaphyllos</i>	Bókoló fogasír
<i>Galium odoratum</i>	Szagos müge
<i>Heder helix</i>	Borostyán
<i>Helleborus odoratus</i>	Illatos hunyor
<i>Lamium galeobdolon</i>	Sárga árvacsalán
<i>Orobancha sp.</i>	Szádorgó
<i>Polygonatum odoratum</i>	Soktérű salamonpecsét
<i>Ranunculus ficaria</i>	Salátaboglárka
<i>Urtica dioica</i>	Nagy csalán
<i>Viola odorata</i>	Illatos ibolya

A Várhegy nyugati oldalában található mészkedvelő tölgyes jellemző fajai a következők (4. TÁBLÁZAT):

4. táblázat: A mészkedvelő tölgyes jellemző növényfajai

LATIN NÉV	MAGYAR NÉV
FÁK	
<i>Acer campestre</i>	Mezei juhar
<i>Acer platanoides</i>	Korai juhar
<i>Acer pseudoplatanus</i>	Hegyi juhar
<i>Carpinus betulus</i>	Gyertyán
<i>Cerasus avium</i>	Madárcseresznye
<i>Fagus sylvatica</i>	Bükk

<i>Fraxinus excelsior</i> *	Magas kőris
<i>Fraxinus ornus</i>	Virágos kőris
<i>Morus alba</i>	Fehér eperfa
<i>Quercus cerris</i>	Csertölgy
<i>Quercus robur</i>	Kocsányos tölgy
<i>Robinia pseudoacacia</i>	Fehér akác
<i>Salix alba</i> *	Fehér fűz
<i>Staphylea pinnata</i>	Mogyorós hólyagfa
<i>Tilia cordata</i>	Kislevelű hárs
<i>Ulmus minor</i>	Mezei szil
CSERJÉK	
<i>Cornus mas</i>	Húsos som
<i>Cornus stolonifera</i>	Veresgyűrű som
<i>Corylus avellana</i>	Közönséges mogyoró
<i>Cotoneaster integerrimus</i>	Piros madárbers
<i>Crataegus monogyna</i>	Egybibés galagonya
<i>Euonymus europaeus</i>	Csíkos kecskerágó
<i>Euonymus verrucosus</i>	Bibircses kecskerágó
<i>Ligustrum vulgare</i>	Közönséges fagyal
<i>Rubus fruticosus</i>	Vadszeder
<i>Sambucus nigra</i>	Fekete bodza
<i>Viburnum lantana</i>	Ortormén bangita
LÁGYSZÁRÚAK	
<i>Aegopodium podagraria</i>	Podagrafű
<i>Anthriscus cerefolium</i>	Zamatos turbolya
<i>Arum maculatum</i>	Foltos kontyvirág
<i>Asplenium trichomanes</i> *	Aranyos fodorka
<i>Buglossoides purpureo-caerulea</i>	Erdei gyöngyköles
<i>Capsella bursa-pastoris</i>	Pásztortáska
<i>Chelidonium majus</i>	Vérehulló fecskefű
<i>Corydalis cava</i>	Odvas keltike
<i>Dactylis glomerata</i>	Csomósebír
<i>Dentaria bulbifera</i>	Hagymás fogasír
<i>Euphorbia cyparissias</i>	Farkaskutyatej
<i>Festuca sp.</i>	Csenkesz
<i>Filipendula vulgaris</i>	Kolencos legyezőfű
<i>Fragaria vesca</i>	Erdei szamóca
<i>Galium odoratum</i>	Szagos müge
<i>Galium aparine</i>	Ragadós galaj
<i>Galium mollugo</i>	Közönséges galaj
<i>Gelechoma hederacea</i>	Repkény
<i>Geranium robertianum</i>	Nehézszagú gólyaorr
<i>Hedera helix</i>	Borostyán
<i>Lamium galeobdolon</i>	Sárga árvacsálán
<i>Lamium purpureum</i>	Piros árvacsálán
<i>Melandrium album</i> **	Mécsvirág
<i>Parietaria officinalis</i>	Közönséges falgyom
<i>Plantago major</i>	Nagy útifű
<i>Poa sp.</i>	Perje
<i>Polygonatum odoratum</i>	Soktérdu salamonpecsét
<i>Primula veris</i> **	Tavaszi kankalin
<i>Pulmonaria officinalis</i>	Orvosi tüdőfű
<i>Sedum maximum</i>	Bablevelű varjúháj
<i>Stellaria media</i>	Közönséges tyúkhúr
<i>Taraxacum officinale</i>	Pongyola pitypang
<i>Vinca minor</i> **	Kis meténg
<i>Viola odorata</i>	Illatos ibolya

* : patakpart, sziklák; ** : északi oldal

Bauer Norbert által 2001-ben talált védett növényfajok a következők (5. TÁBLÁZAT):

5. táblázat: Előforduló védett növényfajok (BAUER, 2001.)

LATIN NÉV	MAGYAR NÉV
<i>Aconitum vulparia</i>	Farkasölő sisakvirág
<i>Centaurea sadleriana</i>	Sadler-imola
<i>Cotoneaster niger</i>	Fekete madárbirs
<i>Dictamnus albus</i>	Nagyezerjófű
<i>Erysium odoratum</i>	Magyar repcsény
<i>Iris variegata</i>	Tarka nőszirm
<i>Lilium martagon</i>	Turbánliliom
<i>Primula vulgaris</i>	Szártalan kankalin
<i>Ranunculus illyricus</i>	Selymes boglárka
<i>Scutellaria columnae</i>	Bozontos csukóka
<i>Stipa joannis</i>	Hegyi árvalányhaj

Az említett védett növényeket a helyszíneléseink során a sziklamászással érintett területeken és azok közvetlen környezetében, valamint turistautak nyomvonalán nem észleltük. A fajok megtalálhatók a területen, de a sziklamászás és a turizmus populációikat nem veszélyezteti.

A vizsgált terület természeti állapotát és vegetációját a következő képekkel ábrázoljuk (3–10. ÁBRÁK):

3. ábra (balra): A vár romjának jellemző képe a bejárat felől

4. ábra (jobbra): Kilátás a vár egyik északi oldali bástyájáról

5. ábra (balra): Törmeléklejtő erdő jellemző képe bükkal és kislevelű hárssal

6. ábra (jobbra): A Kő-árok képe a jellemző sziklafalakkal és a szurdokerdő fáival

7. ábra (balra): Régi zsidó temető húzódik az erdő fái alatt

8. ábra (jobbra): Kilátás a várból kelet felé

9. ábra (balra): A vártól délre lévő száraz erdő jellemző állapotképe

10. ábra (jobbra): A védett terület egyik barlangjának bejárata a sziklamászó hely közelében

4.2.6. A tervezési terület állatvilága

A bakonyi mészkő–dolomit alapkőzetű erdők területe és környezete számtalan ízeltlábú állatnak ad életteret, elsősorban lepkék, kétszárnyúak, egyenesszárnyúak, legyek, bogarak, pókok stb. fordulnak elő.

Halak számára alkalmas élőhely a vizsgált területen nincs. Kételtűeket nem észleltünk és a környéken vizes élőhely sincs, ezért átvonulásuk sem tömeges, csupán ritka, esetleges, alkalmi jelentőségű. Hüllők közül gyakoribb fajok megjelenését rögzítettük. A gyeperes részeken a zöld gyík (*Lacerta viridis*) fordul elő, a sziklás, köves részeken pedig a fali gyík (*Podarcis muralis*) gyakori. Az erdőterületeken gyakori lehet az erdei sikló (*Zamenis longissimus*). A vizsgált terület a kételtűek és a hüllők számára nem értékes vagy nem jelentős élőhelyként azonosítottuk.

A helyszínelések során jól megfigyelhető és tanulmányozható volt a környék madárfaunája. A terepi bejárások során a következő madárfajokat észleltük a vizsgált védett területen (6. TÁBLÁZAT, rendszertani sorrendbe rendezve):

6. táblázat: A vizsgált területen észlelt madárfajok összefoglaló táblázata

LATIN NÉV	MAGYAR NÉV	VÉDETTSÉG	TERM. VÉD.-I ÉRTÉK
<i>Phasianus colchicus</i>	Fácán	–	–
<i>Accipiter nisus</i>	Karvaly	VI!	50 000 Ft
<i>Buteo buteo</i>	Egerészölyv	VI!	25 000 Ft
<i>Falco tinnunculus</i>	Vörös vércse	VI!	50 000 Ft
<i>Columba oenas</i>	Kék galamb	VI!	50 000 Ft
<i>Columba palumbus</i>	Örvös galamb	–	–
<i>Streptopelia turtur</i>	Vadgerle	VI!	50 000 Ft
<i>Cuculus canorus</i>	Kakukk	VI!	50 000 Ft
<i>Jynx torquilla</i>	Nyaktekercs	VI!	50 000 Ft
<i>Picus canus</i>	Hamvas küllő	VI!	50 000 Ft
<i>Dryocopus martius</i>	Fekete harkály	VI!	50 000 Ft
<i>Dendrocopos major</i>	Nagy fakopáncs	VI!	25 000 Ft
<i>Dendrocopos medius</i>	Közép fakopáncs	VI!	50 000 Ft
<i>Dendrocopos minor</i>	Kis fakopáncs	VI!	50 000 Ft
<i>Lullula arborea</i>	Erdei pacsirta	VI!	50 000 Ft
<i>Hirundo rustica</i>	Füsti fecske	VI!	50 000 Ft
<i>Delichon urbica</i>	Molnárfecske	VI!	50 000 Ft
<i>Anthus trivialis</i>	Erdei pityer	VI!	25 000 Ft
<i>Motacilla alba</i>	Barázdabillegető	VI!	25 000 Ft
<i>Troglodytes troglodytes</i>	Ökörszem	VI!	25 000 Ft
<i>Erithacus rubecula</i>	Vörösbegy	VI!	25 000 Ft
<i>Luscinia megarhynchos</i>	Fülemüle	VI!	25 000 Ft
<i>Phoenicurus ochrurus</i>	Házi rozsdafarkú	VI!	25 000 Ft
<i>Saxicola torquata</i>	Cigánycsuk	VI!	25 000 Ft
<i>Turdus merula</i>	Fekete rigó	VI!	25 000 Ft
<i>Turdus pilaris</i>	Fenyőrigó	VI!	25 000 Ft
<i>Turdus philomelos</i>	Énekes rigó	VI!	25 000 Ft
<i>Turdus viscivorus</i>	Léprigó	VI!	50 000 Ft
<i>Sylvia nisoria</i>	Karvalyposzáta	VI!	50 000 Ft
<i>Sylvia curruca</i>	Kis poszáta	VI!	25 000 Ft
<i>Sylvia communis</i>	Mezei poszáta	VI!	25 000 Ft
<i>Sylvia atricapilla</i>	Barátposzáta	VI!	25 000 Ft
<i>Phylloscopus collybita</i>	Csilpcsalpfűzike	VI!	25 000 Ft
<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	Sisegő fűzike	VI!	25 000 Ft
<i>Phylloscopus trochilus</i>	Fitiszfűzike	VI!	25 000 Ft
<i>Muscicapa striata</i>	Szürke légykapó	VI!	50 000 Ft

LATIN NÉV	MAGYAR NÉV	VÉDETTSÉG	TERM.VÉD.-I ÉRTÉK
<i>Ficedula albicollis</i>	Örvös légykapó	V!	25 000 Ft
<i>Ficedula hypoleuca</i>	Kormos légykapó	V!	25 000 Ft
<i>Aegithalos caudatus</i>	Őszapó	V!	25 000 Ft
<i>Parus palustris</i>	Barátcinege	V!	25 000 Ft
<i>Parus caeruleus</i>	Kék cinege	V!	25 000 Ft
<i>Parus major</i>	Szécincinege	V!	25 000 Ft
<i>Sitta europaea</i>	Csuszka	V!	25 000 Ft
<i>Certhia familiaris</i>	Hegyi fakusz	V!	25 000 Ft
<i>Certhia brachydactyla</i>	Rövidkarmú fakusz	V!	25 000 Ft
<i>Oriolus oriolus</i>	Sárgarigó	V!	25 000 Ft
<i>Lanius collurio</i>	Töviszúró gébics	V!	25 000 Ft
<i>Garrulus glandarius</i>	Szajkó	–	–
<i>Pica pica</i>	Szarka	–	–
<i>Corvus cornix</i>	Dolmányos varjú	–	–
<i>Corvus corax</i>	Holló	V!	50 000 Ft
<i>Sturnus vulgaris</i>	Seregély	–	–
<i>Passer domesticus</i>	Házi veréb	–	–
<i>Passer montanus</i>	Mezei veréb	V!	25 000 Ft
<i>Fringilla montifringilla</i>	Fenyőpinty	V!	25 000 Ft
<i>Fringilla coelebs</i>	Erdei pinty	V!	25 000 Ft
<i>Carduelis carduelis</i>	Tengelic	V!	25 000 Ft
<i>Carduelis chloris</i>	Zöldike	V!	25 000 Ft
<i>Carduelis cannabina</i>	Kenderike	V!	25 000 Ft
<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	Süvöltő	V!	25 000 Ft
<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	Meggyvágó	V!	25 000 Ft
<i>Emberiza citrinella</i>	Citromsármány	V!	25 000 Ft

A fokozottan védett madárfajok közül a védett terület és közvetlen környezetének élőhelyei fészkelőhelyként egyáltalán nem, táplálkozóhelyként pedig csak elvétve, alkalmanként, nem rendszeresen jönnek számításba. Ragadozómadár fészkelésére alkalmas sziklaüreget nem találtunk. A potenciális fészkelők elsősorban az erdős területekre jellemzőek, ha fészkelnek is, 5–10 párnál a kis terület miatt állományuk biztosan nem nagyobb.

Az ilyen nagy várromok két magashegyi faj telelőterületei az országban, bár a helyszínelés során nem láttuk őket, alkalmi megjelenésük valószínűsíthető: hajnalmadár (*Trichodroma muraria*), havasi szürkebegy (*Prunella collaris*).

A vizsgált terület körbekerítve nincs, így emlősfajok, vadak számára szabadon bejárható. A helyszíni szemlék során emlősfajokat nem észleltünk. Őz, szarvas és vaddisznó lábnyomot és hullatékot találtunk. Néhány gyakori erdei faj (sün, vörös róka, nyuszt stb.) használhatja még a területet, de tömegesen bizonyosan nem fordulnak elő.

4.3. Táj- és természetvédelem, kultúrtörténeti adottságok

4.3.1. Barlangok

A vizsgált terület részét képező Csesznek 0158/1 hrsz-ú ingatlanon a Tvt. 23. § (2) bekezdése alapján „ex lege” védelem alatt álló barlangok találhatóak, melyek a következők:

- Cseszneki Ferde-eresz-barlang, barlangkataszteri száma: 4423-109
- Cseszneki Homokköves-barlang, barlangkataszteri száma: 4423-111
- Cseszneki Kőkocka-barlang, barlangkataszteri száma: 4423-108
- Cseszneki Köteles-barlang, barlangkataszteri száma: 4423-110
- Cseszneki Rókalyuk, barlangkataszteri száma: 4423-15
- Cseszneki Átjáró-barlang, barlangkataszteri száma: 4423-14

4.3.2. Kultúrtörténeti és egyedi tájértékek

A Cseszneki Várhegy helyi jelentőségű védett természeti terület, egyben országos műemlék.

A Tvt. 6. és 7. §-a kiemeli az egyedi tájértékek megőrzésének fontosságát. Az egyedi tájértékek mutatják a település múltját, hagyományait, esztétikai szempontból egy közösség számára jelentőssé váltak, de nem állnak országos jelentőségű műemléki vagy természetvédelmi oltalom alatt. A tájérték környezetével együtt védendő. Mivel a tervezési terület teljes egészében természetvédelmi és műemléki oltalom alatt áll, ezért elvben nem szükséges az egyedi tájértékek kataszterezése. A részletesebb felmérés során azonban érdemes volna egyesével számba venni a fellelhető egyedi tájértékeket (pl. sziklaformációk, idős faegyedek, emléktáblák, sírkövek stb.), mert átfogó kutatási anyagot a témában nem találtunk.

4.3.3. Tájképvédelem, tájhasználat

A vizsgált terület teljes egészében a Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről szóló 2018. évi CXXXIX. törvényt (MaTrt.) kiegészítő a területrendezési tervek készítésének és alkalmazásának kiegészítő szabályozásáról szóló 9/2019. (VI. 14.) MvM rendelet 3. melléklete szerint tájképvédelmi terület övezetében található. A MaTrt. értelmező rendelkezése szerint a tájképvédelmi terület övezetébe a természeti adottságok, rendszerek, valamint az emberi tevékenység kölcsönhatása, változása következtében kialakult olyan területek tartoznak, amelyek a táj látványa szempontjából sajátos és megkülönböztetett fontosságú, megőrzésre érdemes esztétikai jellemzőkkel bírnak.

A tájhasználat a tájpotenciál adottságainak társadalmi célú igénybevétele. A Természetvédelem. Általános Tájvédelem. Fogalommeghatározások című MSZ 20370:2003 hivatkozási számú Magyar Szabvány szerint a tájpotenciál a táj teljesítőképessége, amelynek alkotói az adott tájegység egymással kölcsönhatásban álló ökológiai, ökonómiai és tájképi potenciáljai. A tájpotenciál kifejezi a tájhasználat lehetséges mértékét, azt, hogy egy táj milyen mértékben alkalmas a társadalom sokrétű igényeinek kielégítésére. Más megfogalmazás szerint a tájhasználat a természetes rendszerekbe való olyan mesterséges, antropogén beavatkozás, amely a természet adta lehetőségeket tudatos, célirányos, egyéni vagy közösségi célok szolgálatába állítja.

A Cseszneki Várhegy területe kifejezetten turisztikai célokat szolgál. A tájhasználatban az idegenforgalmi, rekreációs igénybevétel dominál. A Csesznek 0158/1 hrsz-ú ingatlan művelési ága kopárság, amely a vár falai körül egy fás szárú helyenként növényzetmentes, de néhol erősen cserjésedő, sziklás felszínt jelent. A területen jelenleg magas lágyszárúak, és sziklagyep növényzet jellemző, valamint szárazságtűrő, őshonos, pionír jellegű cserjefajok egyedei törnek fel. Az alacsonyabban fekvő részeken északi és nyugati irányban zárt elegyes erdőállomány szegélyezi a területet. A Csesznek 0158/2 és 0158/3 hrsz-ú ingatlanok jelenleg szántóként nyilvántartottak, de a gyakorlatban gyepes, beerdősülő, kezeletlen területek, ahol gazdálkodás nem folyik. A Csesznek 0158/4 hrsz-ú régi zsidó temető a várhegy északi meredek oldalában található. Temetkezés már nem folyik, kultúrtörténeti jelentőségű csupán.

A vizsgált táj átfogó esztétikai minősítése: a vizsgált terület a helyi jelentőségű védettség és a tájképvédelmi övezeti érintettség miatt a térség kiemelkedő tájrészletét képezi, mivel táj-természetvédelmi oltalom alatt áll. Esztétikai szempontból kiemelkedő tájak a táj- és természetvédelmi oltalom alatt lévő vagy arra tervezett tájak, a tájképvédelmi övezetbe tartozó tájak, valamint a felsoroltak közé nem tartozó, de kiemelkedő esztétikai minőségű tájak. Ezek a tájak kiemelkedő pozitív jelképei a változatosságnak és az egységnek, az egyediségnek, az

életteliségnek, az érintetlenségnek, ugyanakkor a jelképeségnek, de egyúttal a rendnek, harmóniának és az egyensúlynak. Mindezeket a tulajdonságokat határozottan megjelenítik és magas szintű esztétikai élményt nyújtva meghatározó erővel jelképezik.

4.3.4. Tájhasználati konfliktusok, veszélyeztető tényezők

A tájhasználati konfliktus az optimális társadalmi-gazdasági hasznosítástól eltérően, a táj potenciális értékeit rontó tevékenység megnyilvánulása. Több tájhasználat megjelenése, halmozódása előbb-utóbb tájhasználati konfliktushoz vezet. Csoportosításuk szerint lehetnek: funkcionális, tájökölógiai és vizuális-esztétikai tájhasználati konfliktusok. Jellegük szerint lehetnek: megfordítható, megfordíthatatlan, mérsékelhető, nem mérsékelhető, időszakos, tartós, végleges.

A fokozott turistaforgalom miatt kommunális hulladék található egyes frekvenciáltabb részeken. A túrázók, sziklamászók néhol taposási kárt okoznak a meglévő növényállományban. A sziklamászás miatt a sziklák és az ex lege védett barlangok károsodásának lehetősége fennáll.

4.4. Oktatás, kutatás

A tervezési területre vonatkozóan az MTM Bakonyi Természettudományi Múzeum kutatói végeztek 1999-2001 között természettudományi kutatásokat, amelynek eredményeit felhasználtuk a dokumentáció összeállításánál. A sziklafalakon kialakított mászóhelyek a sziklamászás oktatását is szolgálják.

4.5. Gazdasági jellemzők

2.5.1. Mezőgazdálkodás

A Csesznek 0158/2 és 0158/3 hrsz-ú ingatlanok művelési ága termőföld (szántó), de a gyakorlatban természetes úton begyepesedő, cserjésedő, sőt beerdősülő területek. Mezőgazdasági tevékenység a vizsgált területen nem folyik.

2.5.2. Erdő- és vadgazdálkodás

Az erdő- és vadgazdálkodást a hatályos üzemtervek alapján folytatják a gazdálkodók. A védett területen két üzemtervezett erdőrészlet (Csesznek 53/A és 53/ÉP) található. Az 53/A erdőrészletben található faállományt faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódban művelik. Elsődleges rendeltetése talajvédelmi, másodlagosan parkerdő. Az 53/ÉP erdőrészlet a vár alapterületére terjed ki és így faállomány rajta nem található.

A belterület közelsége miatt a védett területen vadgazdálkodási tevékenységet nem folytatnak. A területen és 200 méteres környezetében a vadgazdálkodást szolgáló területek (pl. vadföld) és/vagy létesítmények (magasles, etető, szózó stb.) nem találhatók meg.

2.5.3. Turizmus, idegenforgalom

A Cseszneki vár egész évben látogatható, ezért a turistaforgalom folyamatos. A látogatók fogadásához szükséges infrastruktúra a várban, illetve a csatolt létesítményekben biztosított.

A várhegy nyugati oldalát szegélyező Kőmosó szurdok mindkét oldalán drótkötéllel biztosított sziklamászó pályákat – ún. via ferrata utakat – alakítottak ki 2013-ban, amelyek a „Várpanoráma út” és az „Ostromlók útja” fantázia elnevezéseket kapták. Későbbi években további három úttal („Futrinka ucca”, MZ/X és Táros Zoltán emlékút) egészítették ki a sziklamászó helyet. Az „Ostromlók útja” és a „Táros Zoltán emlékút” a védett terület Csesznek 0158/1 hrsz-ú ingatlanán található és a vártól nyugatra található sziklás gerincen végződnek. A várhegy északi oldalát lehatároló mintegy 8–10 magas sziklafalon is gyakran edzenek sziklamászók.

A TT területén belül, a Csesznek 0158/1 és 0158/3 hrsz-ú területeket érintő sziklamászási tevékenységre vonatkozóan jelenleg a Magyar Hegy- és Sportmászó Szövetség rendelkezik a Bakonyszentkirályi Közös Önkormányzati Hivatal Jegyzőjének természetvédelmi hatósági engedélyével (Szám: 2899-2/2020.)

(Letölthető: <https://mhssz.hu/assets/Uploads/Elements/FileList/Csesznek-2899-2-2020.pdf>)

2.5.4. Ipar, bányászat

A tervezési terület 500 m-es körzetében ipari tevékenységet, bányászatot nem folytatnak. Csesznek Község belterületén kisipari üzemek jellemzőek, melyek nincsenek hatással a védett terület tájhasználatára, tájképi megjelenésére és káros környezeti terhelést nem okoznak.

2.5.5. Egyéb tájhasználat

Települési, közlekedési, kertgazdasági, energetikai, közmű jellegű, honvédelmi és vízgazdálkodási tájhasználat a védett területen nem található meg.

5. TERMÉSZETVÉDELMI CÉLKITŰZÉSEK

A védelem célja a természetközeli élőhelyek legalább mai állapotukban való megtartása, optimális esetben javítása. További célkitűzések a következők:

- a) A védett növényfajok és azok élőhelyeinek, valamint a terület egyéb természeti- és táji értékeinek megóvása.
- b) A természetes szerkezetű és összetételű – idegenhonos fajok jelenlététől mentes – növénytakaróval fedett terület megőrzése, kialakítása.
- c) A terület botanikai és zoológiai értékeinek további kutatása, természetvédelmi helyzetük folyamatos figyelemmel kísérése.
- d) A terület földtani és kultúrtörténeti értékeinek megőrzése, további kutatása.

6. TERMÉSZETVÉDELMI STRATÉGIÁK

- a) A terület- és földhasználatot, a művelési ág besorolást a természetvédelem érdekeinek megfelelően kell szabályozni.
- b) A területen fellelhető védett növény- és állatfajok védelme, kizárólag élőhely-védelmi beavatkozások útján.
- c) A gyepterületek megőrzéséhez meg kell gátolni a spontán cserjésedést és erdősülést, az inváziós növényfajok terjedését.

- d) Idegenhonos fafajok és adventív lágyszárúak fokozatos eltávolítása a területről.
- e) A terület jellegzetes tájképi értékeinek védelme.
- f) A sziklaformációk, barlangok állagának megóvása.
- g) A hatósági tájékoztató és ismeretterjesztő táblák, valamint a sziklamászó helyen elhelyezett rönkbútorok kivételével a természetvédelmi infrastruktúra kiépítése tilos.
- h) A természetes erdődinamikai folyamatok minél teljesebb érvényesülését támogató erdőkezelés, természetközeli erdőgazdálkodás alkalmazása, változatos korösszetételű, elegyes erdőállományok kialakítása, fenntartása.
- i) A természetes felszínalakzatok (domborzat, medrek) megőrzése.
- j) Az erdőszegélyeken a vegetáció heterogenitásának fenntartása, kíméletes kezelése, a természetvédelmi szempontból kedvező szegélyhatás megőrzése érdekében.
- k) Tájidegen és invazív fajok állományainak visszaszorítása.

7. TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI MÓDOK, KORLÁTOZÁSOK ÉS TILALMAK

7.1. Élőhelyek kezelése, fenntartása

7.1.1. Gazdálkodáshoz nem köthető általános javaslatok

- a) A vár körüli ún. kopárság jelenlegi állapotban történő fenntartását – a cserjék és az invazív lágyszárúak folyamatos irtásán kívül – biztosítani kell.
- b) Az inváziós lágyszárú fajok terjedését meg kell akadályozni.

7.1.2. Gazdálkodáshoz köthető kezelési javaslatok

Erdőterület

- a) Az erdőtervezés során az 53/A erdőrészlet területén található tölgyes állományt továbbra is fatermelést nem szolgáló üzemmódban javasolt kezelni.
- b) Az erdőállományban meglévő álló és fekvő holtfa nem távolítható el (kivéve a turistaösvény és a sziklamászó utak használatát korlátozó faanyagot).
- c) Törekedni kell a holtfa-arány növelésére.

Gyepterület

- a) A vár körüli és a gerincen található értékes természetes gyepterületeken néhány százalékos fás borítás nem ellentétes a természetvédelmi célokkal, azonban meg kell akadályozni a nagymértékű, 25%-ot meghaladó becserjésedést.
- b) A fásszárú növényzet kiirtását vagy gyérítését mechanikai úton kell végezni, vegyszeres kezelésre csak akkor kerülhet sor, ha más módon nem biztosítható a cél elérése. A vegyszeres kezelést kizárólag kenéses technikával lehet végezni.
- c) A gypes élőhely évente 2–4 alkalommal, kézi módszerrel kaszálható vagy legeltethető, legeltetés esetén kerülendő a gyepterület túllegeltetése.

- c) A fakivágás, a cserjeirtás és az ezekhez kapcsolódó tevékenységek (anyagmozgatás, felkészítés, közelítés, deponálás, aprítékolás stb.) csak a madarak költési és fészkelési időszakán kívül, azaz október 1. és február 28. között végezhetők.
- d) A talajréteg és a lágyszárú növények védelme érdekében, a faanyag mozgatása során vonszolásos közelítés csak fagyott és/vagy hóval borított talajviszonyok között végezhető.

7.2. Fajok védelme

- a) A védett állat- és növényfajok érdekében meg kell akadályozni a potenciális környezet-szennyezést.
- b) A fás szárú növényállomány kezelése – a havária esetek kivételével – csak vegetációs időn kívül – lehetőleg október 1. és április 15. – között történhet.
- c) A természetvédelmi kezelési tevékenységek során fokozottan ügyelni kell a fészkelési időszakban a fészkek, odúk biztonságára.
- d) Külön fajvédelmi intézkedést a védett területen található növény- és állatfajok egyike sem igényel.

7.3. Táj- és kultúrtörténeti értékek

- a) A területen a vár és természeti környezete alkotta jellegzetes tájképet veszélyeztető tevékenységek nem végezhetők.
- b) A vár területén a régészeti lelőhely és a műemlék állapotváltozásával, pusztulásával járó földmunka nem végezhető.

7.4. Látogatás

- a) A vár egész évben látogatható a fenntartó által meghatározott nyitvatartási időben.
- b) A várfalon kívül eső terület korlátozás nélkül látogatható, de a balesetveszélyes helyeken mindenki a saját felelősségére tartózkodhat.
- c) A vár bejárata előtti fogadó terület kivételével a védett területre gépjárművel behajtani tilos (oda is csupán engedély birtokában lehet).
- d) A védett területen a terepautózás, terepmotorozás, quadozás tilos! A felsorolt járművekkel engedély nélkül a védett területre tilos behajtani.
- e) A sziklamászás egész évben folytatható az időjárási körülményektől függően.
- f) Tilos a hulladék és egyéb szennyezőanyag lerakása.
- g) Kijelölt tűzrakó hely nem létesíthető, azon kívüli területeken is tilos tüzet gyújtani!
- h) A sziklamászó helyek használata külön egyedi természetvédelmi hatósági engedélyben biztosított.

7.5. Kutatás, vizsgálatok

- a) A védett területen nincs olyan növény- vagy állatcsoport, amelyek kutatására feltétlenül szükség van. Viszont néhány állatfaj jelenlétének időnkénti vizsgálata (monitorozása), illetve a kezelési terv megalapozó dokumentációjához nem vizsgált állatcsoportok kutatása további információkkal szolgálhat a terület élővilágáról.
- b) Tudományos kutatás a területen az illetékes természetvédelmi hatóság (tehát a jegyző) engedélyével, részletes kutatási terv benyújtásával történhet. A kutatás eredményeit tartalmazó jelentés egy-egy példányát a kutatást végzőnek el kell juttatnia az illetékes természetvédelmi hatóság, a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság és az MTM Bakonyi Természettudományi Múzeum részére.
- c) A területen található egyedi tájértékek kataszterezését el kell végezni.

7.6. Terület- és földhasználat

- a) Új építmény elhelyezése tilos.
- b) Vadászat csak cserkeléssel vagy hajtással végezhető.
- c) A területen vadászati és vadgazdálkodási létesítmény elhelyezése és a vadetetés tilos.
- d) A területen a mesterséges vadkibocsátás, a zárttéri vadtartás tilos.
- e) A területen ipari és bányászati tevékenység végzése tilos.
- f) A területen nem folytathatók olyan technikai sportok, amelyek a természeti és táji értékeket károsíthatják.
- g) A területen természetközeli erdőgazdálkodást kell folytatni, az erdők korcsoport-eloszlását javítani és az erdőtársulásokra jellemző heterogénebb fafajösszetétel kialakulását támogatni kell.

7.7. Természetvédelmi infrastruktúra

- a) A terület határán a Természetvédelem. Tájékoztató és eligazító táblák című MSZ 20364:2003 hivatkozási számú Magyar Szabványnak megfelelő hatósági tájékoztató táblákat kell kihelyezni, és gondoskodni kell fenntartásukról.
- b) A Csesznek 0158/2 és 0158/3 hrsz-ú, szántó művelésű ingatlanok természetbeni állapotának megfelelően az érintett tulajdonosok bevonásával kezdeményezni kell a művelési ág váltásra vonatkozó földhivatali eljárást, majd gondoskodni kell az ingatlan-nyilvántartásba történő átvezetéséről.
- c) Az MTM Bakonyi Természettudományi Múzeum által javasolt tanösvény kialakítását javasolt megtervezni.
- d) A sziklafalak kopogózását a mászóút üzemeltetőjének legalább éves rendszerességgel el kell végeztetni a balesetek elkerülése érdekében.

7.8. Erdők kezelése

- a) A természetes erdődinamikai folyamatok érvényesülését biztosító kezelési eljárásokat kell alkalmazni, a természetközeli erdőgazdálkodást minél teljesebb körben kell megvalósítani. Törekedni kell a természetközeli elegyes állományok kialakítására.
- b) Az erdei gyümölcs-, valamint értékes, ritka kísérő- és elegyfajokat a nevelővágások során kímélni kell.
- c) A területen lévő holtfák eltávolítása a gazdag állatvilág fenntartása miatt tilos!
- d) A véghasználatokat csak vegetációs időn kívül lehet elvégezni. Fakitermelési, vagy egyéb munkák után a munkálatok során keletkező szennyeződések és szemetet maradéktalanul fel kell számolni.
- e) A vegyszeres ápolás tilos.
- f) Tájidegen, Magyarországon nem honos fajok telepítése a TT területén tilos.

Bruckner Attila

okl. táj- és kertépítésmérnök

táj- és élővilág-védelmi szakértő (SZ-TjV, SZ-TV)

Nyilvántartási szám: Sz-043/2009.

Telephely: 8300 Tapolca, Bacsó Béla u. 2.

Postacím: 8230 Balatonfüred, P. Horváth Á. u. 49.

Balatonfüred, 2025. március 18.